

4. Корнев А. Н. Основы логопатологии детского возраста. Клинические и психологические аспекты / А. Н. Корнев. – СПб.: Речь, 2005.
5. Левина Р. Е. Опыт изучения неговорящих детей-алаликов / Р. Е. Левина. – М., 1951.
6. Соболевич Е. Ф. Речевое недоразвитие у детей и пути его коррекции. (Дети с нарушением интеллекта и моторной алалией) / Е. Ф. Соболевич. – М.: Классик-Стиль, 2003.
7. Трауготт Н. Н. Нарушение слуха при моторной алалии и афазии / Н. Н. Трауготт, С. Н. Кайданова. – Л., 1975.

УДК 372.461-053.4:82-93

Н. М. Головенко

вчитель-логопед,
КУ Сумський ДНЗ №17 «Радість»

РОЛЬ ХУДОЖНЬОГО СЛОВА В РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ

У статті підкреслюється актуальність та особливість використання художнього слова, книги в сім'ї з метою розвитку мовлення та подолання мовленнєвих у дітей дошкільного віку.

В статье рассматриваются актуальность та особенность использования художественного слова, книги в семье с целью развития речи и преодоления речевых нарушений у детей дошкольного возраста.

The article stresses the urgency of and the special feature of the artistic word, books in the family with a view to the development of speech and the overcoming of speech in children of preschool age.

Ключові слова: книга, художнє слово, розвиток мовлення, батьки.

Ключевые слова: книга, художественное слово, развитие речи, родители.

Key words: book, art word, speech development, parents.

Постановка проблеми. Важливу роль у розвитку людини будь-якого віку грає читання книг, адже завдяки книгам ми пізнаємо світ, як реальний, так і придуманий, чогось вчимося, удосконалюємося. Любов до книжки виховується у дитини найближчими людьми – батьками. Книжка для дошкільника не лише джерело знань, а й радощів. Дитяча книжка є хорошим і вірним помічником батькам у вихованні дітей, вона збагачує їх

знання, розвиває мовлення, виховує найкращі моральні риси.

Мета статті – висвітлити необхідність та особливість використання художньої літератури для розвитку мовлення та корекції мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку в колі сім'ї.

Виклад основного матеріалу. В підборі дитячих книжок потрібно бути обережним, обов'язково враховувати вік та індивідуальні особливості психічного розвитку дитини. Окремі батьки дивуються: «Чому не можна читати «Острів скарбів» 3-річній дитині, адже вона дуже уважно слухає?» [4]. Так, дитина буде слухати, але не буде чути. І через деякий час, у 5-6 років, вона вже не буде навіть слухати, у неї зникне інтерес до книжок, як до чогось незрозумілого. Більше користі принесе дитині повторне читання знайомої книжки. Як радісно світяться дитячі оченята, коли вона пізнає знайомих героїв!

Першими книжками дітей 3-4 років є книжки-картинки. Спочатку це просто альбом-книжка («Свійські тварини»), а пізніше, з короткими віршованими підписами під малюнками. Яскраво оформлені книжки-ширми захоплюють дитину, вона називає словами знайомі предмети, звуконаслідує [1; 4]. Доступні дітям цього віку казки про тварин, такі, як «Колобок», «Три ведмеді», «Ріпка», «Маша і ведмідь», «Козенята та вовк» та деякі твори українських класиків (Н. Забіла «Ясочин садок», «Ясочина грядка», П. Воронько «Є у мене киця Мурка» тощо).

Дітям середнього дошкільного віку (на 5 році життя) доступні більш складні художні твори і за змістом, і за формою. Улюбленими казками дітей цього віку є «Колосок», «Солом'яний бичок», «Лисичка з качалкою», «Заець та їжак» братів Грім, «Червона шапочка» Ш. Перро, «Троє скупих ведмежат» (угорська народна казка), твори Лесі Українки – «Літо краснее минуло», «На зеленому горбочку» та ін.

Діти старшого дошкільного віку досягають більш високого рівня розумового та мовленнєвого розвитку. У них з'являються найрізноманітніші пізнавальні інтереси, їх цікавить, як виникла людина, чому зірки падають, чому змінюється день і ніч, як живуть

люди за межами нашої країни, які бувають професії та ін. У старших дошкільнят стійкіша увага, їм доступні великі за розміром художні твори, які читаються протягом півгодини. Старшим дошкільникам можна читати про такі події і явища, яких вони ще не бачили в своєму житті і не чули про них: минуле життя нашої країни, праця дорослих, як виготовляються різні речі [6]. Художні твори, які читаються старшим дошкільникам, можна поділити на декілька груп:

- ✓ про працю дорослих;
- ✓ про цікаві речі (П. Калужанцев «Про що розповідає пилосос», Р. Кіплінг «Як і чому», Г. Скребицький і В. Чапліна «Хто як зимує» та ін.);
- ✓ на моральні теми (С. Маршак «Оповідання про невідомого героя», оповідання В. Осєєвої «Чарівне слово», «Що легше?», «В одному домі», «Погано», «Сини» та ін.);
- ✓ твори класиків (Т. Шевченко «Тече вода з-під явора», «Встала весна»; Леся Українка «Біда навчить»; М. Коцюбинський «Дві кізочки», «Про двох цапків»; К. Ушинський «Умій почекати», «Як сорочка в полі виросла», «Чотири бажання», «Ранкові промені»; Л. Толстой «Кісточка», «Брехун», «Лев і цуценя», «Два товариші»; М. Некрасов «Дід Мазай і зайці», О. Пушкін «Казки», І. Франко «Казки для дітей»);
- ✓ казки для читання та розповідання («Лисичка-сестричка та сірий вовк», «Ведмідь та дівчинка», «Три поросятка», «У сонечка в гостях», «Сестриця Оленка та братик Іванко», «Кривенька качечка», В. Одоєвський «Мороз Іванович», С. Маршак «Дванадцять місяців», казки Г. Андерсена, братів Грім).

Художні твори уточнюють знання дітей про бачене раніше під час спостережень [2]. Наприклад, для уточнення і активізації словника після спостережень можна прочитати твір С. Баруздіна «Хто побудував цей дім». Дитина глибше пізнає особливості праці муляра, штукатура, тесляра, покрівельника, маляра, архітектора.

Художня література сприяє збагаченню словника дітей також

словами, які означають абстрактні поняття: чесність, правдивість, хоробрість, ввічливість, сміливість та ін [5].

Найкраще читати художні твори в ранковій годині, після сніданку, вдень перед обідом (за годину, півтори) та в другу половину дня, після денного сну (від 16 до 18 годин). В цей час дитина найбільш працездатна, охоче погоджується слухати дорослих, добре сприймає і розуміє художні твори.

Дошкільнику ніколи не можна читати підряд кілька оповідань чи розповідати 2-3 казки: він за один раз не може сприйняти і засвоїти більше, ніж один твір. Так, дітям 3-х років (четвертий рік життя) рекомендується читати протягом 8-10 хвилин, 5 років (шостий рік життя) – 15-20 хвилин, 6 років (сьомий рік життя) – 25-30 хвилин [3; 6].

У дошкільному віці не можна обмежитись одноразовим читанням. Батькам найкраще дотримуватись такого порядку читання творів дітям 4-6 років: прочитати один раз, провести бесіду за змістом, поставивши дитині 3-4 запитання, прочитати повторно. Короткі прозові твори після повторного читання дошкільник повинен переказати. Тому перед другим читанням дорослий повідомляє: «Я тобі прочитаю оповідання ще раз, ти уважно слухай, будеш розповідати його зміст, я побачу, як ти зрозумів і запам'ятав те, що я тобі читала». Дітям 3-4 років самостійно переказувати важко, тому дорослий після читання з'ясовує знання дитини за допомогою запитань за змістом твору. Дітям старшого дошкільного віку доцільно ставити запитання, які б спонукали їх до розповіді з власного досвіду на основі змісту почутого твору.

В умовах сім'ї рекомендується читати оповідання 3-4 рази на тиждень, по одному твору на день, переказувати – раз на тиждень [1].

Улюбленим художнім твором дошкільника є казка. На відміну від оповідань, їх можна розповідати щодня. Молодші дошкільники із задоволенням слухають знайомі казки і звертаються до батьків з проханням розповісти їх ще раз. Батьки терпляче розповідають знайому казку, а згодом пропонують дитині розповісти її зміст. Якщо це їй буде важко

зробити, дорослий підказує окремі речення. За рік молодшим дошкільникам (3-4 роки) слід розповісти 8-10 нових казок. Старших дошкільників не задовольняє часте повторення одних і тих же казок, тому їм рекомендують читати значно більше – до 25-30 на рік. Казка, як правило, розповідається або читається один раз, після чого дорослий звертається із 5-6 запитаннями за змістом казки. Старші дошкільники самостійно розповідають знайомі казки не рідше як двічі на місяць на прохання дорослого. Така робота активізує мовлення дітей, вчить дитину логічно і послідовно передавати зміст прослуханих художніх творів.

Діти дошкільного віку надзвичайно легко запам'ятовують вірші. Швидкість і легкість запам'ятовування – вікова особливість дошкільників. Щоправда, в більшості сімей вірші вивчаються випадково, без врахування віку і дитячих запитів. На жаль, є частина сімей, в яких з дітьми зовсім не вивчають віршів. Які ж вірші слід заучувати з дошкільниками, скільки віршів можна вивчити з малюком? Діти 3-4 років протягом року повинні вивчити 10-12 віршів, у віці 5-6 років – 12-16 віршів. Під час заучування віршів слід дотримуватись певних правил [6].

Молодшим дошкільникам дорослі читають вірш 3-4 рази і пропонують повторити. Рекомендується супроводжувати читання вірша діями і наочністю.

З дітьми 5-6 років вірші вивчаються за таким планом: читання вірша дорослими двічі, бесіда за змістом вірша (3-4 запитання), повторне читання вірша дорослим, читання вірша дитиною. Не рекомендують вивчати вірш за окремими строфами. Дитина повинна сприймати вірш у цілому, від початку і до кінця. Батькам слід вимагати від дитини прочитати увесь вірш, а в разі потреби підказати слово чи навіть рядок.

Якщо дитина буде відповідати своїми словами, дорослий повторює відповідь словами твору. Після запитань вірш читають ще один раз і пропонують малюку розповісти. З ранніх років батьки мають привчати читати вірші голосно, чітко, виразно, але без зайвої артистичності і жестів. Не варто вимагати

від дитини приймати відповідну позу «артиста», вірші слід читати спокійно, невимушено. Чим більше дошкільник знає віршів, тим багатша його мова, тим частіше він помічає прекрасне в повсякденному житті.

Висновок. Отже, дослідження показують, що у дітей, яким читають книжки, починають розвиватися мовлення та інтелектуальні здібності в більш ранньому віці, ніж у дітей, яким не читають. Більше того, у таких дітей дані здібності продовжують прогресувати і розвиватися набагато швидше. Це розвиток здібностей триває, поки дорослі, витрачаючи певний час, читають дітям.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бозуш А. М. *Розвиток мови дошкільників у сім'ї* / Бозуш А. М. – К.: Радянська школа, 1975.
2. Синиця І. О. *Психологія усного мовлення* / І. О. Синиця. – К.: Радянська школа, 1974 – 206 с.
3. *Выготский Л. С. Обучение и развитие в дошкольном возрасте* / Л. С. Выготский. – М.: Издательский дом Шалвы Амонашвили, 1996 – 234с.
4. *Гвоздев А. Н. Развитие словарного запаса в первые годы жизни ребенка* / А. Н. Гвоздев. – Саратов: Куйбышев. фил., 1990 – 102 с.
5. *Соботович Е. Ф. Концепція загальномовленневої підготовки дітей до навчання* // *Дефектологія*. – 1997. – № 1.
6. *Бозуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей: сутність та шляхи реалізації* // *Дошкільне виховання*. – 1999. – №6.

УДК 376.36

М. О. Гордієнко

магістрант спеціальності
«Корекційна освіта. Логопедія»,

А. І. Кравченко

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри логопедії
Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка

РОЗВИТОК ТА СТАНОВЛЕННЯ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РИТМІКИ

У даній статті розглядається значення логопедичної ритміки в системі корекції мовленнєвих розладів, подаються відомості про досягнення науковців у вивченні поняття логопедичної ритміки, а також про її сучасний стан і структурні елементи.